

SYUZEN HILL IJODIDA BOLALAR ADABIYOTI

Muxammedova Xulkar Eliboyevna
Filologiya fanlari dorktori (DSc), dotsent
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
E-mail: xulkarmuxammedova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolalada bolalar adabiyotini rivojlantirishga hissa qoshayotgan ingliz adibasi Syuzen Hill ijodi tahlil qilingan. Bolalar adabiyotiga oid asarlarida muallif o‘smir yoshdagi bolalar taqdirini asarida gavdalantirishga harakat qiladi.

Kalit so‘zlar: adiba, ingliz, bolalar, adabiyot, namuna, asar, obraz

Bugungi kunda qudratli qurol sifatida e’tirof etilgan adabiyotdan keng foydalanmay turib yangi jamiyat quruvchisini har tomonlama yetuk inson qilib tarbiyalash mushkuldir. Inson tafakkurining shakllanishida, rivojlanishida badiiy asarning o‘rni beqiyosdir. Xususan bolalar adabiyoti bolani to‘g‘ri tariyalashda muhim vositadir. Bolalar adabiyoti qolaversa baar ktobxonligi ularning pedagogik psixologik xususiyatiga ko‘ra quyidagicha guruhlash mumkindir:

1. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar kitobxonligi ya’ni ikki yoshdan yeti yoshgacha bo‘lgan bolalar;
2. Maktab yoshidagi kichik bolalar kitobxonligi ya’ni yeti yoshdan o‘n bir yoshgacha bo‘lgan bolalar;
3. O‘rta va katta maktab yoshidagi bolalar kitobxonligi ya’ni o‘n ikki yoshdan o‘n olti yoshgacha bo‘lgan o‘smir bolalar[Jumaboyev 1994:4].

Yuqorida ko‘rsatib o‘tilgan yosh kitobxonlarning har bir davriy etaplari uchun yozilgan badiiy asarlar bir biridan farq qiluvchi jihatlarga egadir. O‘rta va katta maktab yoshidagi bolalar kitobxonligi o‘zining biroz murakkabligi bilan o‘ziga xos ahamiyat kasb etadi. Bu yoshdagi bolalar o‘zlari mustaqil ravishda kitob o‘qibgina qolmay, balki kitob qahramonlarini baholashga qolaversa ular ko‘rsatgan jasoratga taqlid qilishga urinishlari kuzatiladi. O‘zbek adabiyotida bu yoshdagi kitobxonlarga badiiy asar yozgan yozuvchilardan Oybek, G‘ofur G‘ulom, quddus Muhammadiy, Hakim Nazir, Farhod Musajonov, Anvar Obidjon kabilarni misol qilib keltirsak,

jahon adabiyotida S.Servantes, D.Defo, J.Svift, S.Marshak, N.Nosov hamda S.Hill kabi yozuvchilarni aytish mumkin.

Bugungi kunda bolalar adabiyoti namunalarini yaratayotgan yozuvchilar orasida Syuzen Hill ham barakali ijod qilib kelmoqda. Uning ijodi serqirADIR. Uning ijod namunalari orasida turfa yoshdagi kitobxonlar o‘qishi mumkin bo‘lgan asarlar uchraydi. O‘rta va katta maktab yoshidagi bolalar uchun tarbiyaviy ahamiyatga molik asarlar sifatida adibaning “I’m the king of the castle – men saroy qiroliman”, “Albatros - Albatros”, “The boy who taught the Beekeeper to read – Asalarichiga kitob o‘qishni o‘rgatgan bola” kabilarni ko‘rsatish mumkin. Katta hayot ostonasida turgan yosh kitobxonga hayot tajribalarini ko‘rsatibgina qolmay kengroq mushohadaga chorlaydigantarbiyaviy masalalar ham adibaning asarlaridan joy olgan.

Ingliz adibasi Syuzen Hillning adibaning “I’m the king of the castle – Men saroy qiroliman” asari 1970-yilda nashr qilingan. Asar ikki o‘smir bolakayning munosabatiga asoslanadi. Asar bosh obrazlari sifatida Edmund Huper hamda Charles Kingshov namoyon bo‘ladi. Asar voqealari janob Josef Hupperning uyiga xizmatchi sifatida ishga kelgan Helena Kingshov bilan boshlanadi. Ikki o‘smir bolakay Edmund va Charlesning kelisha olmasligi biri uy egasi janob Huperning o‘gli bo‘lsa ikkinchisi xizmatkor o‘g‘li munosabatida vujudga keladi. Edmund va Charlesning orasidagi sovuq munosabatiga na ota va na ona aralashadi. Bolalarning o‘zaro munosabatiga atrofdagilar sovuqqonlik bilan qarashadi.

Muallif Edmund Huper xarakterini ochib berishda uning takabburligi hamda qo‘polligini onasiz ulg‘ayish oqibati ekanligini ko‘rsatishga urinadi. Charlesda esa oqko‘ngil bolaning dunyosi namoyon bo‘ladi. Mis Helena hamisha o‘g‘li Charlesni to‘g‘ri so‘z bo‘lishga, mehribon bo‘lishga o‘rgatishga urinadi. Ikki bolaning sovuqqonligi janob Huper va miss Helenaning turmush qurmoqchi bo‘lgan vaqtda yanada kuchayadi. Bu asarda quyidagicha tasvirlanadi: *“Kingshov finds a piece of paper in which Edmund threatens. “Something will happen to you, Kingshov” with his warning message. “I didn’t want you to come here – Kingshov Edmundning tahdid ila yozgan qog‘ozchani topib oldi, unda “Sen bilan nimadir sodir bo‘ladi”*

deb ogohlantirgandi u. “Men seni bu yerga kelishingni hohlamagandim”.
“Kingshow thought, I didn’t want to come here, it is one more strange house in which we do not properly belong. – Men bu yerga kelishni hohlamagandim, bu bizga bog‘liq bo‘lmagan g‘alati uy deb o‘yladi” [Hill 1984:20].

Muallif oila misolida ikki o‘smirning o‘ziga xos dunyosini teran ochib berishga urinadi. Asar 1970-yilda nashr qilinganidan so‘ng 1971-yilda Somerset Moyem nomidagi mukofotga loyiq deb topildi.

1971-yilda Kirkus Reviyev jurnalida Syuzen Hillning “Men saroy qiroliman” asari yuzasidan qator taqrizlar e‘lon qilindi. Adabiyotshunos Ann Bradley maskur asarni “bolalarning fojeali ertagi-tragic tale of children” deb baholagan bo‘lsa[Bradley 2018:46], tadqiqotchi Laura Koldvel “life of children without parents- ota-onasiz qolgan bolalar hayoti” degan fikrni ta’kidladi[Coldwell 2020: 52]. 2023-yilda Syuzen Hill ijodini o‘rgangan tadqiqotchi M.Gehan o‘z tadqiqotida mehrsizlik tufayli bola psixikasining buzilishi oqibatlarini adiba asari misolida tahlil qildi[Gehan 2018: 34].

Bolalarni tarbiyalashda ularning psixik yosh jihatidan teran ochib bergan Syuzen Hillning mazkur asari tanqidchilar tomonidan yaxshi baholandi. Bolalarga yaxshi ta’sir o‘tkaza olgan asar yuzasidan adibaga juda ko‘plab xatlar keldi. Muallif real voqeani tasvirlaganini qayta va qayta ta’kidlaganiga qaramay asar mehrsizlik oqibatida sodir bo‘lgan bolalarning fojeali ertagi bo‘lib qoldi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Bradley A. Parental bullying creates bullies in S.Hill’s novels// Kirkus Review, 2018. – 220 p.
2. Coldwell L. Unloved in childhood by S.Hill // Kirkus Review, 2019. – 230 p.
3. Gehan M. Child emotional and Psychological Abuse in S.Hill’s “I’m the king of the castle”// Language, Literature and Linguistics, 2018. – 180 p.
4. Hill S. I am the king of the castle. London: Hamilton 1984. – 320 p.
5. Jumaboyev M. Bolalar adabiyoti. Toshkent: O‘qituvchi, 1994. – 255 b.